

Nr 66.

Av herr **Clason**, *angående skrivelse till Konungen med begäran om en ny uppdelning av telefontaxeområdena inom riket.*

Till fjolårets mera ingripande förändringar på kommunikationsväsendets område hör ovedersägligen telefontariffreformen. I den mån den för abonnenterna innebär inskränkningar i förmåner, som de hittills åtnjutit, är det naturligt, att den hos dem måst väcka en viss otrevnad och motvilja. Kunna de övertygas, att förändringen vilar på rättvis och billig grund, komma de dock utan tvivel att med jämnmood upptaga densamma. Ingen skall säkerligen pretendera, att på hans ort speciella förmåner skola beredas honom, vilka på andra orter måste kompenseras genom ökad belastning av andra.

Med avseende på vissa av de i tariffreformen ingående förändringarna torde också ur rättvisans och billighetens synpunkt icke synnerligt vara att erinra. Detta synes exempelvis gälla i fråga om de utjämningar, som företagits i rikssamtalstaxan, d. v. s. avgifterna för långlinjesamtal, låt vara att dessa för de enskilda abonnenterna på vissa håll blivit dyrare.

Principen att årsavgifterna skola variera efter antalet samtal pr år synes också vila på en naturlig grund. På denna punkt är det emellertid givetvis av vikt, att samtalsberäkningen anordnas efter fullt pålitliga och rättvisa metoder. Absolut garanti måste finnas för att inga misstag begås genom sammanblandning eller förväxling av olika apparater. För abonnenter, som på grund av frånvaro från orten under t. ex. sommartiden under längre perioder aldrig använda eller ens kunna använda sin apparat, bör vid den årliga samtalsberäkningen nödig hänsyn tagas härtill. Det förefaller slutligen knappast rättvist, att, såsom nu lär ske, vid denna beräkning samtal skola inräknas, även om icke något som helst svar erhålles från den uppringda apparaten. I dessa avseenden torde det dock vara att hoppas, att de jämkningar och ändringar

efter hand vidtagas, som erfarenheten kommer att visa vara av rättvisa och billighet betingade.

I ett annat avseende synes det emellertid redan nu vara uppenbart, att reformen icke överallt vilar på rättvisa och billiga grunder. Det är med hänsyn till den nya indelningen av de s. k. taxeområden, inom vilka abonnenterna äga rätt till avgiftsfria samtal.

I ett under fjolåret utgivet arbete »*Telefontariffreformen*», som innehåller en sammanfattning av bland annat motiven för densamma, påpekas, hurusom den hittillsvarande indelningen av områdena för de fria telefonsamtalen i allmänhet sammanfallit med indelningen i s. k. centralstations- eller redovisningsområden, så att i regel abonnenterna under en viss centralstation haft fri samtalsrätt inbördes. Det framhålles vidare, att dessa frisantalsområden varit av ytterligt skiftande storlek, och att »helt andra faktorer än tanken på likformighet och rättvisa hava varit de avgörande vid deras successiva gestaltande». Centralstationerna hade i regel legat i städer eller liknande samhällen; där dessa låge tätt, hade således områdena blivit små, där åter de låge glest, hade områdena brett ut sig till en storlek, som skarpt kontrasterat mot förhållandena annorstädes. För att vinna ändring häri hade man nu mellan tidigare centralstationer uppsökt lämpligt belägna nya växelstationer (s. k. taxestationer), såsom medelpunkter för de nya frisantalsområden, som »inskjutits mellan de alltför stora gamla».

Motiveringen låter plausibel nog, men det är tydligt, att det uteslutande beror på tillämpningen, om den nya uppdelningen verkar rättvist eller ej. Erkänner man, såsom i nämnda arbete skett, att uppkomsten av de tidigare centralstationerna och frisantalsområdena berott på tämligen tillfälliga förhållanden, vid vilka »tanken på likformighet och rättvisa» icke varit den »avgörande» faktorn, så är det tydligt, att bevarandet av just dessa centralstationer såsom norm för frisantalsområdena icke garanterar »likformighet och rättvisa» vid en ny uppdelning.

Men vad är en rättvis uppdelning? Från renodlat finansiell synpunkt skulle det väl vara en sådan, då varans pris gjordes beroende uteslutande av omkostnaderna för dess tillhandahållande. Samtalsrätten på varje ort skulle då vara beroende av, huru långt abonnenternas avgifter räckte att täcka dels omkostnaderna (inklusive amortering o. s. v.), dels den vinst, som ansåges skäligen böra utgå av företaget. Rikliga avgifter med åtföljande rikligt överskott borde då medföra vidsträcktare samtalsrätt. Rent affärsmässigt kan det nämligen icke ligga någon rättvisa däri, att abonnenter på en ort skulle nödgas betala vida mera till rörelsens överskott och vinst, än abonnenter på en annan ort.

Det är emellertid tydligt, att denna renodlat finansiella synpunkt icke tillämpats i den verkställda tariffreformen, och det är också klart, varför icke så skett. Ett sådant system skulle, om än finansiellt sett rättvist, bliva alltför betungande för glest befolkade bygder, som man dock velat låta åtnjuta fördelen av telefonförbindelser. Telefonen skall ju ej blott tjänstgöra såsom indrivare av statsinkomster, utan ock och väl i främsta rummet såsom samfärdsmedel. Att överskott från en trakt användes till förmån för andra orter är således ej i sig självt orimligt. Men det är å andra sidan klart, att man icke får totalt bortse från det finansiellt rättvisa och ställa så till, att de mest givande orterna få det minsta frisamtalsområdet och de minst givande det största. Det är motsatsen till rättvisa att inskränka frisamtalsområdena, ju mera anslutning telefonen erhåller på en viss trakt och ju större vinst den i följd därav lämnar. En omreglering av samtalsområdena, verkställd efter principen av »likformighet och rättvisa», förutsätter alltså ej blott inskjutande av nya frisamtalsområden, där de gamla varit »alltför stora», utan också utvidgning av gamla, där dessa varit för små. Tillika är det självklart, att en dylik reglering måste taga en viss hänsyn till bestående Orts- och samfärdsel-förhållanden, så att icke en förut fri samtalsrätt utan vidare avklippes, där den varit länge rotfast och ur samfärdselsynpunkt särskilt påkallad samt tillika visat sig ekonomiskt vinstgivande.

Vill man enligt kravet »likformighet och rättvisa» reglera frisamtalsområdena, måste emellertid huvudprincipen vara den, att i stort sett en viss given abonnentsavgift berättigar till ungefär lika stora samtalsområden. Naturligtvis kunna modifikationer äga rum, beroende av ovan berörda speciella lokalförhållanden, men grundprincipen måste dock fasthållas. Så sker vid andra samfärdselmedel, och så bör också ske här. Sedan enhetligt postporto införts hos oss, kan envar för samma porto sända ett brev lika långt från Ystad som från Haparanda, och man skulle anse det fullständigt barockt, om enkelt porto från Haparanda vore 10 öre, men från Ystad 11 eller 12. På samma sätt betalar man vid statens järnvägar 1 krona för en resa av 40 kilometers väglängd i tredje klass; envar skulle finna det i högsta grad orättvist, om man exempelvis från Stockholm eller Gävle för detta pris finge resa 40 kilometer, men från Malmö eller Lund blott 20. Men lika oegentligt är det, om man i telefonväsendet på vissa håll gör frisamtalsområdena vida mindre än på andra.

Ur denna synpunkt fyller den nya telefontariffreformen icke de krav på »likformighet och rättvisa», på vilka den angivits skola uppbyggas. I vad mån denna brist förefinnes på flera orter i riket, äger jag icke nödig

sakkännedom att avgöra, men säkert är, att den starkt framträder i Skåne. Hittills var som bekant detta landskap indelat i fyra frisantalsområden; då nu dessa i stället sönderdelats på tretton, innebär redan detta en högst betydande inskränkning i den sedan länge rotfasta, hävdvunna och av olika samfärdsförhållanden betingade indelningen. Men därtill kommer, att på vissa håll denna nyindelning från varandra avskurit orter, som ligga synnerligen nära varandra och som inbördes stå i ytterst livliga förbindelser, så livliga, att abonnenter kanske skaffat sig sin telefon företrädesvis just för denna fria förbindelse med grannsamhället. Jag tillåter mig att såsom exempel anföra Malmö och Lund. Avståndet dem emellan är som bekant blott 17 km.;¹⁾ förbindelserna hava i alla hänseenden alltid varit ytterst täta, och hittills har helt naturligt fri samtalsrätt där ägt rum. Nu åter har genom »reformen» en samtalsavgift av 10 öre införts. Det är ingalunda »likformighet och rättvisa» att på detta sätt belasta samtalen över dessa 17 kilometer med en särskild tilläggsavgift, under det att man exempelvis från *Stockholm* får tala fritt med *Uppsala* (66 km.), *Nynäs* (63 km.), *Södertälje* (37 km.), *Riddersvik* (17 km.), *Rotebro* (19 km.) m. fl. samhällen; från *Göteborg* fritt med *Bohus* (17 km.) och *Särö* (23 km.); från *Gävle* fritt med *Sandviken* (23 km.); från *Falun* fritt med *Borlänge* (23 km.) o. s. v. Avklippandet av den hittillsvarande fria samtalsrätten mellan Malmö och Lund har därstädes känts ungefär lika onaturligt och upprivande, som det för en Stockholmare skulle kännas onaturligt att åläggas samtalsavgift mellan Stockholm och t. ex. *Saltsjöbaden* (15 km.) eller för en *Saltsjöbadsbo* att åläggas sådan avgift till *Djursholm* (27 km.). Hela principen att på detta sätt minska frisantalsområdet, därför att bygden är tätt befolkad och alltså s. k. centralstationer ligga varandra nära, är också, såsom ovan påvisats, i hög grad oegentlig.

Det synes ej heller av ekonomiska grunder vara påkallat eller billigt. Visserligen har ett uttalande i motsatt riktning gjorts av en ämbetsman inom telegrafverket i ett föredrag över ämnet vid sjätte svenska handelskammarmötet i Malmö den 5 november 1915. Det heter nämligen däri:

»Att telefondriften inom ett stort friområde är för telegrafverket förlustbringande är alldeles tydligt, och detta minus i budgeten har hittills fått täckas av telefoninkomsten från sådana landsdelar, som ha inget eller ringa friområde. Man kan därför med fog säga, att Skånes förmån av vidsträckt friområdestrafik betalas av den i fråga om friområden vanlottade befolkningen i Norrland.»

¹⁾ Avståndssiffrorna här och i det följande järnvägslinjernas; tyvärr har jag ej haft tillgång till andra.

Denna förklaring och beräkning förefaller synnerligen märklig. *Sveriges Officiella Statistik, Telefon och Telegraf år 1914* lämnar uppgifter, som häntyda på något helt annat. Där finnas nämligen för varje lokalnät i siffror angivna både utgifter och inkomster, såväl i totalbelopp som fördelade per apparat. Genom att draga utgiftsbeloppet från inkomstbeloppet kan man sålunda finna rörelsens behållning för varje lokalnät och apparat. Det visar sig därvid, att de skånska lokalnäten med då gällande bestämmelser, d. v. s. den vidsträckta friområdestrafiken, lämnade i regel *en god behållning* per apparat. Denna utgjorde sålunda i Landskrona kronor 21:30 per apparat, Kristianstad 23:72, Lund 24:33, Eslöv 26:54, Ängelholm 35:45, Höganäs 36:84, Hälsingborg 38:91, Simrishamn 40:02, Hörby 40:83, Ystad 40:89, Hässleholm 41:01, Malmö 42:14, Trälleborg 46:88 och Klippan 47:19. De norrländska näten visa däremot i genomsnitt vida mindre behållningar, vissa till och med förlust. Mot en behållning av 40 kronor 89 öre per apparat i Ystad står t. ex. i Haparanda en motsvarande av blott 58 öre! De skånska nätens vackra resultat framstår kanske bäst, då man finner, att behållningen per apparat i Stockholmsnätet utgjorde blott 4 kronor 18 öre och riksmedeltalet per apparat i hela riket blott 17 kronor 9 öre. Långt ifrån att vara »för telegrafverket förlustbringande» eller åtnjuta förmåner, som fingo »betalas» av andra landsdelar, hava alltså de skånska näten, just i det skick och med de friområden de hade 1914, väsentligen bidragit till telefonväsendets goda riksekonomi och därmed till dess upprätthållande inom andra mindre givande nät. Att då, såsom genom den nya reformen sker, ytterligare beskatta de skånska abonnenterna till förmån för andra nät är varken rättvist eller billigt. Det betyder, såsom ovan utvecklats, att för samma avgift icke giva dem tillnärmelsevis samma förmåner, som man flestades ger åt andra.

Huruvida denna reform även inom andra delar av riket medfört motsvarande oegentligheter, har jag ej haft möjlighet att undersöka. Föreliggande sådana, böra naturligtvis även de undanröjas. Att reformen först nyligen trätt i kraft bör ej vara något hinder för att detta må ske fortast möjligt. Befinnas nämligen felen i den nya områdesuppdelningen vara av principiell natur och uppkomna genom förbiseende av vad likformighet och billighet i verkligheten kräva, finnes ingen anledning att låta dessa fel bestå och verka till ogagn.

På grund av ovanstående får jag vördsamt hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville

anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes i enlighet med ovan angivna grunder föranstalta om en ny, mera rättvis uppdelning av telefontaxeområdena inom riket, särskilt Skåne.

Stockholm den 27 januari 1916.

Sam Clason.
